

О ЉУБАВИ

(Оглед)

Људи и Светитељи су причесници божанске енергије општепознате нам као љубав, којом зраче. Преко те енергије истински се општи са Богом и међусобно. Зато започнимо беседу о љубави као сажетку целокупног Закона и Пророка.

Двојединост тајне љубави усмерава се и према Богу и према ближњима. Установитељ *Прве Божје заповести* о љубави Сами је Господ Исус Христос; друге заповести истоветне првој, такође. О томе говоре Јеванђеља по Матеју и Марку.

Извор љубави је Биће Божје, а нама је она допуна, попутнина, онтолошка оправданост постојања и достојанства, знак савршенства. Човеково срце и ум не могу се досегнути уколико нам Господ не помогне својом љубављу као одговором на нашу жеђ. Јер у послерајском и попадном стању није могуће досегнути енергију љубави уколико Господ не помогне дотицајима нашег бића њоме.

О томе колико је лепа и величајна енергија љубави, пише свети Софроније, па је препоручује пуноћи црквеног читалаштва. Тамо се налазе сведочанства о великољепију љубави, којом се и космос одржава. Прва чудесност у вези са њом јесте њена ненаметљивост и неприморавање човека на узвратни одговор. Овде се дакле ради о слободи и човековом укусу за духовно живљење по Јеванђељу.

Понајпре пак, човек путем слободног приступа Богу постаје свестан самог Његовог постојања. Незаинтересовани и млаки у вери не могу нас ни пробудити, нити нас загрејати за веру и одржавање тоpline према Њему и ближњем. А за то време људи се и рађају и умиру на домаку Бога. Наравно да и они који га мрзе показују нераскидиву везу са Њим, баш путем одбијања љубвене везе.

По речима Књиге Откривења боље је бити врућ или хладан у вери, неголи млак. По Пророку Соломону Бог жели цело човеково срце, и ничега у нашем срцу не би могло бити што би спречавало испуњење Закона о љубави Божјој осим слободе, гордости и мржње; ово троје може да условљује љубав Божију и учествовање у њој, сами позив да се воли Бог свим бићем, осетљивом душом и разумом. Како се дакле ова енергија испољава у животу? Па подвижничким извршавањем Прво-друге заповести Божје.

Напредак у љубави према Богу напредак је у слободи за Бога. Он се не односи на користољубиву љубав, него само на бестрасну. Божански Оци су указивали на недостатност испуњавања заповести о љубави према Богу без љубави према ближњима. Права љубав према Богу чини човека светим посред свих земаљских створења; о томе имамо сведочанства у Житијима Светих. Она указују на потребу подвига љубави према Богу ради напретка и учествовања у Божјем животу, чиме и постајања причесницима божанствене исцелитељне љубави коју пророк Исаија назива росом.

Онај ко је слеп за све што је ниже од Бога, Богом се просветљује божанственим стварима. Сврнимо зато поглед на једну од безбројних речи Светог Максима Исповедника, иначе непроцењивим по вредности, јер, управо је он толико много ствари написао о љубави; а остали Светитељи се по тој теми такорећи сустичу у њему. *Страх од пакла чини да почетници у вери беже од зла. Напреднијима се дарује жеља да добрим делима задобију награду, док тајна љубави онима слепим за све ниже од Бога омогућује да им се ум узноси изнад свега створеног. Само оне који су слепи за све ниже од Бога Господ умудрује, показујући им оно што је од свега светије.*

*

Однос љубави и страха Божјег

Нико не може заволети Бога ако га се претходно није побојао. Нико не може заволети Бога срдачним осећајем, а да Га се претходно није бојао свим срцем својим. Јер душа се само помоћу енергије страха Божјег очишћује у себи и смекшава начином кадрим да је учини пријемчивом за енергију љубави Божје. Драгоценост сведочанства о томе налазимо код Преподобног Дијадоха, светитеља ураслог у веру Божју, те код Преподобног Исака Сирина, светитеља из 6. века, иначе једног од најчешће читаних и цитираних духовних писаца; наравно, исто тако и толико код отаца Јована Лествичника и Аве Доротеја. Свима им је заједничка следећа реч: *Као што је неизводљиво да неко пређе велико море без чамца или каравеле, тако је немогуће човеку да без страха пређе ка љубави. Прљаво море које се простире између нас и умнога раја може се пребродити само каравелом покајања којом управља страх. И ако весла страха не усмеравају ову лађу покајања којом јездимо ка Богу морем овога света, ми ћемо потонути у прљаво море. Дакле, овде је покајање лађа, страх управљач а љубав Божанско пристаниште. Страх се рађа од вере, а не*

обратно. Савршена љубав међутим, изгони страх напоље. Страх карактерише претходни степен душевног живота, па тако и савршени верник није небогобојажљив. Према томе, постоје две врсте страха: прва, од угрожености паклом, и друга, врста савршеног страха која сачињава плод присуства благодати Божје. Овај страх само условно има заједничког са претходним. А само овај као савршен ослобађа човека од сваког земаљског страха; од земаљског, који у овом периоду заиста пустоши људе на свим просторима планете.

Савршени страх се повезује са саосећањем величанства дарова Божјих и са опасношћу коју човек избегава из разлога несталности и жеље да се не би јавио недостојан позива; односно, да због тога не би пао. Зато Светог Антонија Великог сликамо са свитком у руци на коме пише: *Ја се Бога не бојим, ја Бога волим*. Када се већ може говорити о страху код Светитеља, онда треба и наглашавати да је ту реч искључиво о страху против ожалашћења Бога; односно, против непрекидања енергије љубави којом Светитељи стално опште са Богом.

О Другој Божијој заповести

Христос позива да волимо ближње као себе. Пуноћа Христове љубави не може да остане на овој равни него почива на дубљој, тамо где се налази икона, слика, подобије по којем је човек и створен. И наш ближњи налази се у Христу. Зато је човеку немогуће спасти се ако не заволи ближњега свог. Ево једног таквог казивања. Рече Ава Јован Колов да је немогуће сазидати своју кућу одозго надоле, него да треба ићи од темеља навише. Каква је ово беседа, упиташе га, а он рече: *Темељ је ближњи са којим се састајемо и стичемо га, јер су на њему засноване речи Христове заповести. Немогуће је другу заповест поставити заједно са првом, као ни без ње. Љубав према Богу садржи у себи љубав према ближњем. Кроз прву заповест ми можемо уредити другу, и кроз другу можемо се директно вратити првој*. Тако размишља и један од највећих Светих отаца Василије Велики. *Онај ко воли Господа, мора доследно волети и ближњега. Јер онај ко воли другог, Господње заповести извршава. Моја заповест је да волите другог као што ја љубим вас, каже Господ. Милосрдно дело учињено ближњем Господ прима као да је Њему учињено. Свети пророк Мојсије у Књизи Изласка моли се Богу да он, да Мојсије, буде избрисан из књиге живих, само да би се његовом*

народу опростили греси. Можемо само претпоставити колику је дакле љубав он имао према Богу и ближњима.

Нијансе љубави

Сагласно покретима које осећамо у нашем бићу, могуће је разликовати три нијансе љубави:

-себичлук или користољубље које покрећу моћ, слава, новац,

-природне страсти,

-све извируће из природних осећања (родитељи и љубав према Богу и ближњима, без обзирања на било какав интерес).

Прва је осуђена, друга је неутрална, трећа је несебична, достојна хвале. Тако уствари Свети Максим Исповедник расуђује у Другој сотници званој *Четири стотине глава о љубави*.

О материнској љубави

Прва искуства љубави преноси мајка својом љубављу према детету. Ускраћивање материнске љубави оставља трауматске последице на цело детиње биће. Љубав мајке је природна, несебична и некористољубива. Дете користи љубав да би преживело. Љубав детета у почетку пак, себична је. Љубав мајке има све оне три нијансе, и то не само у наследним стадијумима него и у међуличносним везама; односно, у љубвеном дружењу.

О превазилажењу себичности

Себичност стоји у вези са страхом од смрти, док се несебичност јавља код превазилажења страха од смрти. *Шта је Богу драже и пријатније од скрушеног и смиреног срца и ума, самопонижених у духу смирења*, пита Свети Симеон Нови Богослов. У овом стању смирења станује и почива Сами Бог, док свака демонска вештина постаје потпуно неактивном, док само плодови љубави остају: смиреност, доброта, благост, вера, кротост, смирење и умесно уздржање. Затим као последица следи божанско знање, сва мудрост појма логос и бездан скривеног смисла у тајни Христовој. Онај ко достигне ове тајне и постигне висоту изврности, мења се добром променом и постаје анђео, општећи овде са људима по телу, док на небо путешествујући духом, и гости се заједно с анђелима љубављу Божјом све до неисказаних радости. Овој љубави нико се не може приближити ако претходно није

очистио своје срце покајањем и обилним сузама, и ако није узнатрпедовао далеко у смиреноумљу и уселио у себе Светог Духа радошћу Господа нашега Исуса Христа, Коде заједно са Оцем припада сва слава, част, власт, сада, свагда и у векове векова, амин. Овим речима Свети Симеон Нови Богослов завршава једну од својих беседа која се назива моралном или етичком, којих опет код њега има мноштво, и све су душекорисне.

О поретку љубави

Дешава се да наша љубав понекад окреће човека само ка Богу, или само ка ближњима. *Ако неко каже да воли Бога а мрзи брата, лажа је,* рекао је Свети Јован Богослов. Али и ако неко каже да воли ближњег свог но не и Бога, не говори истину. Свети Фотије Велики, Цариградски патријарх, каже у својој Шестој беседи: *Нико не може бити човекомрзац, а да притом није и богомрзац.* Док Свети Григорије Нисијски, један од четворице Кападокијаца којима је Дух Свети давао силу да очувају Цркву од налета Аријанаца, дословно каже: *Хришћанин се позива да свим чулима од свег срца, душе, ума и снаге заволи Бога, те тако и ближњег као самог себе... Христову Цркву пак, уколико неко има чисту душу, и ако је неко страственији, треба да заволи као само своје тело. Непријатељу пак да не узвраћа свесно зло за зло, него да нападе замени добротинством.*

О извору љубави

Бог је Љубав, и зато је истинска љубав према човеку представа љубави према Богу. Ово је посебно подвучено у монаштву, где се вредност љубави према ближњем не занемарује, него се још поставља у исти ниво са љубављу према Богу. Свети Исак Сириј такође каже: *Како је дивна и хвале достојна љубав према ближњима када нас наша брига не одваја од љубави Божје; како је сладостан сусрет наш са духовном браћом када успевамо заједно са њима да сачувамо заједницу са Богом.*

О монасима

Када аскета бежи од света, он то чини у покушају да оствари Прву Божју заповест. И када на извeстан начин и до

извесне мере постигне ово, љубав према Богу упућује га на Другу заповест: љубави према ближњима. Он одлази да би стекао љубав Самога Бога, па се онда враћа ближњима да би љубављу својом могао да им служи. Тако је једна од дефиниција монаха постала оно по чему монах или монахиња служе свету молитвама Богу, и опет путем љубави. Ове речи нас подсећају на Преподобног Силуана који је у Француској, Енглеској, Холандији и другим римокатоличким, англиканским и протестантским земљама био, наизглед популарнији неголи у православним. *Љубав је старија од човека. Човек се јавља, храни и оцеловљује њоме. Сви воле јер потичу од љубави. Сви имају љубав као семе смисла, присећамо се ми речи Светог Василија Великог с тим у вези. Само захваљујући љубави ми постајемо прави чланови тела Христовог или Цркве. Само права, зрела, изграђена љубав једног члана Цркве чини овога истинским, живим органом тела Христовог. И развратник воли разврат и лопов крађу и крвник крв. То је њихова „љубав.“ Међутим, они не љубе правилно, него посуновраћено.* Ово би била порука и Светог Евстатија коју је он изрекао у беседи хришћанима на Свету Четрдесетницу. Дакле само је љубав живи орган тела Христовог, о он се најбоље пројављује код оне личности која Бога, ближњег и целокупну твар заиста воли божанском, благодатном љубављу. Ова љубав Божја превазилази простор и време, и омогућује вечно обитавање у Божјем присуству и јединству са Богом.

А светска љубав је привремена и пролазна; она располаже спољним знацима, и зато није истинска. Свети Максим Исповедник говори да *они који су у свету установили међусобну љубав, еда би је одржали, имају неопходност телесне потребе; јер подложни заборавности која ослабљује жељу или страст окренуте само телу, баш тако гасе сећање оних који се међусобно повезују једино на овај начин. Често пута одсуство једног, љубав претвара у мржњу. А сви они повезани љубављу Божјом, и када се налазе заједно, и када су одвојени, још се више повезују љубављу Божјом.*

На крају, немогуће је не подсетити се *Химне љубави* апостола Павла: Да је човек који све уме и све зна, али љубави нема, уствари ништаван. Када је у питању права љубав према Богу и ближњима, истурању себе човекоугоднишћву, сујети и гордости, нема места; зато што те особине немају своје место у Хришћанској етици.

Несебична љубав претпоставља прихватање и превазилажење страха од смрти кроз веру у Христа. Морамо рећи да је Црква та која уводи у тајну љубави, и да је зато заједница љубави. Понављање Адамовог греха остварује се гордошћу, себеузношењем на степен судије или осудитеља свих осталих. *Брате мој, када чујеш за преступ Адама и Еве, поверуј да су они заиста учинили тај преступ,* каже Преподобни Марко, светитељ првих векова хришћанства. Зато нас Господ позива да не осуђујемо, него да праштамо; јер онај који суди, не поседује савршену љубав. Исто тако, када се љубав своди на изабране, а не испуњава и неизабране, она лако одведе у мржњу према неизабраним, те на тај начин ремети људску природу.

О постепеном сазревању у љубави

На јеванђелску поруку *када те неко удари по једном образу окрени му други,* извесни су рекли да нису у стању да поступе тако. Њима треба сачинити мало каше, јер су немоћни. То не прихватају, оно не желе... шта друго учинити него им понудити сочиво. Стари Завет није проповедао љубав према непријатељима, него је позивао људе да у одређеној средини негују љубав. Циљ је био умањење, то јест ограничење зла. Принцип освете *око за око, зуб за зуб* не намеће подједнако и истовремено страдање и патњу, него ограничава одмазду или освету. У Четвртој омилији Светога Григорија Паламе стоји да *оно што хришћанску љубав чини другачијом од сваке друге, јесте несебичност. Као што су дела љубави пуна врлина, тако су дела мржње пуна греха. Пуноћа греха или мржња према пријатељима осуђује се и сматра болешћу. А љубав према непријатељима, и када буде распињана мржњом биће неупоредиво јача од саме мржње. Крст је уствари провера љубави. Зато се не крпимо силом искушења, него силом Крста.*

Љубав је најизложенија злоупотреби

Непријатељ Божји ђаво непријатељ је и божанске љубави. *Из мржње према Богу он донекле сматра да према људима наслеђује и поседује љубав кроз видове вољних страсти. Наравно да је та љубав пагубна; путем насладе он уверава наше извољење да изаберемо привремена, а никако вечна добра; посредством њих он баш тим путем краде сву нашу душевну жељу, а нас удаљава од божанске љубави; још*

нас чини и добровољним непријатељима нашег Спаситеља. Ето како нас на ову прљаву тактику мрзитеља љубави упозорава Максим, Преподобник и Исповедник вере православне у Првој сотници Разних богословских и домостројитељских глава. Али божанска љубав је апсолутни господар свих путева нашег жића, па и онда када је наше жиће угрожавано демонским насртајима. Другим речима, Бог зна на који начин да допушта врагу да преко својих слугу извршава казне над нама због наших сагрешења. У вези са свим овде реченим, само се треба сетити повести о праведном и многострадалном Јову. Захваљујући њему, нека за нас као олакшица важи чињеница да се све што нам се дешава, збива се са знањем и отачким допуштењем Божјим ради нашег савршенства, и опет ради уподобљења Богу.

Дотле ђаво, лишивши себе љубави Божје, губи њу, и сваку самовласност у делању у складу са њом, осим наравно, самовласности трајног бежања од Божје љубави. Њему зато недостаје нормалност, за шта он очигледно не мари, те нека зато његова памет, памет једног метафизичког распикуће, буде и остане далеко од свих нас!

9. март 2023. Л. Г.
у Крушевцу
АиМ крушевачки Давид